

Sorts i dissorts de la llengua catalana.

El territori lingüístic de Catalunya comprèn les quatre províncies catalanes, antic principat de Catalunya, una part de l'antic regne de València, les Illes Balears, el Rosselló, les contrades aragoneses orientals, la ciutat sarda d'Alguer i la República d'Andorra, sol indret on la llengua catalana resta encara oficial. +

Parlant català, podeu fer-vos comprendre d'una bona part dels habitants de la França del Sud, sobretot dels del Rosselló. Aquests són políticament francesos i llur idioma oficial és el francès, però entre ells la llengua familiar i corrent és el català.

Per medi de la llengua catalana podeu fer-vos comprendre també dels Sards, dels Lombards, dels Picards i dels Sicilians.

Vaig passar una temporada a les muntanyes del Malcantone, al nord d'Itàlia. Hi vivien principalment- potser únicament- contrabandistes. A cada dues cases de qualsevol poblat s'hi podia llegir la paraula ALBERGO, però, quan entràveu

2

i els demanaveu allotjament, o menjar, us responia invariablement que no en tenien. Aquests pintorescs i mal **dissimilats** contrabandistes, parlaven entre ells una mena de **dialecte** que jo comprenia perfectament. I, el que resulta encara més extraordinari, és que, amb una barreja de català i d'italià, jo també em feia comprendre d'ells.

agui Sembla difícil de posar-se d'acord sobre el nombre de persones que parlen el veritable català arreu del món. Uns diuen que entre tots sumem quatre ~~mil~~ **milions** i mig. Altres afirmen que cinc. I fins hi ha qui assegura que sis. Que tinguin raó els uns o els altres - jo no **sóc** qui per a **comprovar-ho** - és evident que el català el parlem un gran nombre de criatures humanes. I, per la seva antiguitat i el seu prestigi històric, és una llengua altament civilitzada i digna d'ésser presa en consideració, no solament per nosaltres, catalans, sinó per tot el món civilitzat.

Aquí, a Catalunya, a València, a Andorra i també a la vila sarda d'Alger³^{mer},
no solament el parlem, sinó que l'escrivim.

A les Illes Balears, sobretot a Mallorca, notables poetes i novel·listes
conreuen la llengua catalana amb gran mestratge. El llenguatge que usen és
un poc arcaic però, sovint, més pur i més saborós que el que fem a Catalunya.

El català, com ja sabeu sens dubte, no és el ~~primitiu~~ llenguatge dels primitius habitants de Catalunya. Abans de la conquesta del territori pels romans, sembla que els habitants del país parlaven un dels nombrosos dialectes coneguts per ibèrics o semítics. Tres cents anys abans Jesucrist, els romans ocupaven una bona part de la Península Ibèrica. Com a bons i autèntics conquistadors, imposaven el seu llenguatge a tots els pobles conquistats. La llengua llatina, que l'indígena havia començat a emprar com a llengua dels ocupants, és a dir, imposada i estrangera, esdevé ^{ingue} poc a poc la llengua dels nostres avant passats.

L'evolució del llatí vulgar devers el català, degué produir-se amb una gran lentitud, d'una manera gradual, amb prou feines perceptible pels qui el parlaven llavors. Probablement cap generació no va tenir la sensació de parlar una llengua diferent de la que parlaven els pares i els avis. Resulta, doncs, força difícil, per no dir impos^sible, determinar en quin moment precís comença la història de la llengua catalana. Segons en Joan Coromines, a qui dec una bona part d'aquestes clarícies, les transformacions més notòries degueren produir-

se entre els segles setè i vuitè. Però aquest fenomen també resta inde-⁴
terminat pel fet que els documents de l'època apareixen escrits en un llatí
artificial el qual no correspon, de cap manera, al llenguatge parlat llavors.

Els escriptors d'aquella època oblidaven sovint d'escriure els documents
en l'esmentat llatí artificios i ho feien, tranquil·lament en català. Es a dir,
en el llenguatge parlat en aquella època, barreja de llatí vulgar i ^{de} dialecte
ibèric o semític.

La transformació evolutiva del ~~llatí~~ ^{llatí} parlat en la Península Ibèrica do-
na també naixença a dues llengües: el castellà i el portuguès. El català és,
doncs, una de les llengües neollatines filles del llenguatge que els romans
escampaven a través dels territoris del seu vast imperi amb llur civilització
i llur cultura. Quan aquest imperi comença a decaure i a desintegrar-se, lla-
vors, en cada territori, la gent transforma la manera de parlar segons les ~~lleis~~
lleis etimològiques i fonètiques particulars. El fet produeix diferents llen-
guatges. Es així com es forma la gran família de llengües romanes o neollati-
nes. Aquesta família comprèn, com ja sabeu també, el romanès, el romanx, l'italià
el francès, el sard, el provençal, el portuguès, el castellà i el català.

Podem distingir quatre grans èpoques en la història de la llengua i de la literatura catalanes. El període nacional, és a dir, el període de la nacionalitat catalana. Dit període va fins la fi del segle quinzè, seguit de la decadència, al segle ~~quaxè~~ ^{setzè} (Aquesta decadència coincideix amb la gran renaixença de la llengua castellana, època meravellosa per al castellà amb Calderon de la Barca, Lope de Vega, Cervantes, Sant Joan de la Creu, Santa Teresa d'Avila...) La decadència de la llengua catalana, a partir d'aquesta època, es prolonga fins el segle divuitè i, tot seguit, vé una magnífica renaixença de la qual parlarem més tard. Aquesta renaixença s'affirma i s'expansiona fins la guerra d'Espanya en 1936 i, novament, vé una altra decadència més aparent o falsa que real.

Però ara tornem a l'època en què la poesia catalana s'escrivía encara en llengua d'Oc. Era el s'gle dotzè. Un poc més tard, la literatura lírica s'escriu en una barreja de les dues llengües: occità i català. I, en començar el segle ^{quinzè,} ~~els~~ els poemes ja s'escriuen en pura llengua catalana. Un segle més tard, aquesta llengua s'ha enriquit i matitzat d'una manera remarcable.

Val la pena de fer notar que fins i tot abans del segle ~~quatorzè~~^{ca} els pro- sistes catalans no empraven la llengua d'Occ. Aquesta llengua estava reservada únicament a la poesia. La novel·la en prosa i en vers, els contes i rondalles, la història, els poemes populars i els temes religiosos es conreaven ja abundantment al segle tretzè en llengua catalana.

Entre 1160 i 1210, Ramon Vidal de Besalú composa una gramàtica, ^{catalana} la més antiga d'una llengua parlada, la qual encara es conserva.

En 1235 neix Ramon Llull, poeta, filòsof, biòleg, alquimista, dit l'illuminat, universalment conegut, glòria excelsa de Catalunya. Som al segle tretzè i Ramon Llull escriu tota la seva importantíssima obra en llengua catalana.

Arnau de Vilanova, personalitat científica, famós arreu del món, també va (com ho féu igualment (Alessias Marchi el poeta) uns seges més tard. escriure en català una part de la seva obra.

En 1300 varen traduir-se ^{a la} ~~en~~ llengua catalana, alguns llibres de matemàtiques, astronomia, medicina...

El cèlebre Joan Jaume escriu també, en català, un tractat d'oftalmologia poc després de 1350. I un diccionari de la rima existia ja, en català, en

1371 i en 1380.

Un diccionari català-alemany, fou redactat en 1487.

L'activitat dels escriptors catalans en temes filosòfics és també intere-
ssant, destacant-se pel damunt de totes, l'obra del ja esmentat ^{Ramon Llull} ~~Bernat Desclot~~

El segle ~~de~~atorzè és, per a la llengua catalana, un segle de glòria, durant el qual aquesta llengua arriba a la seva plena maduresa i expansió literària, esdevé, al costat del francès, una llengua internacional i diplomàtica. Tots els gèneres literaris hi són conreuat. S'ha conservat el text d'obres de teatre escrites en aquella època, en les quals, segons en Joan Coromines, sembla trobar-se l'origen de la gran renaixença del teatre castellà de més tard.

Però és, sens dubte, ^{en} el dret, on els catalans han obtingut més èxit. El cèlebre Consulat del Mar, el còdi marí de l'època escrit en llengua catalana, esdevé el còdi internacional de dret marí acceptat arreu del món.

A partir d'aquell moment l'ús de la llengua catalana literària s'estén a una gran part de la nació . Hi participen totes les classes socials, totes les professions. Es una època il·lustrada per un gran nombre d'escriptors

laics i burgesos, els cap davanter dels quals són Bernat Metge, Desclot i Muntaner. Aquest últim, el més famós dels cronistes de l'edat mitja, va néixer a Perelada, a l'Empordà i ha estat, sens dubte, la figura literària més representativa de l'època: guerrer, diplomàtic, cortesà, historiador ... Autor de les cèlebres cròniques que omplen sis regnes seguits. Comença per la història de les lluites i les conquestes de Pere el Catòlic i acaba amb les d'Alfons quart el Benigne. Aquestes cròniques representen un dels ~~documents~~ ^{documents} més imposants documents literaris de tots els temps. Alguns erudits estrangers que he tingut l'honor de conèixer, m'han dit que havien estudiat el català, especialment per a poder llegir dites cròniques en la llengua en què havien estat escrites.

Un altre cèlebre cronista de l'edat mitja és l'historiador Desclot. Descriu la invasió de Catalunya per l'exèrcit i la flota francesos i la defensa heroica del país per Pere el Gran i els seus homes. El fet esdevenia en l'any 1285 i algunes d'aquestes cròniques ^{no} han estat publicades al segle ^{fins} dissetè i més tard traduïdes al castellà.

En 1376 apareix un nou gran escriptor, el qual es llegeix, encara avui, amb interès

el filòsof i poeta Bernat Metge, gran admirador de Petrarca del qual tradueix, en català, la novel·la Walter i Gisela. La seva obra capdal és El somni on descriu, dissimulant-ho en forma de somni, els seus sofriments d'home incomprès i captiu. *Aquí Auzias March -*

Cap d'aquests tres grans escriptors no pertanyia a l'església. Detall singular per aquells temps quan tots, o gaire bé tots, en procedien.

La llibertat de pensament de la Catalunya ^{Medieval} ~~Medieval~~ es confirma també pel fet que, ja llavors, l'Alcorà fou traduït al català. Pocs traductors gosaven fer-ho en aquell moment històric, ja que els prejudicis religiosos estaven molt arre-lats arreu d'Europa.

* Quan la corona de Castella s'uneix a les corones d'Aragó i de Catalunya, comença la decadència de la cultura catalana. Empallideix la literatura. Les Bel·les Arts perden llur esplendor.

El territori català, és a dir, el Principat de Catalunya, per bé que unit a la corona de Castella sota el mateix ceptre, conserva encara la seva independència fins el començament del segle dinovè. En la vida privada i en les esglésies el català continua éssent la llengua emprada. El castellà es parla oficialment i entre gent dita distingida, durant un curt període, però mai entre els estaments camperols, eclesiàstics o menestrals.

~~peròis, eclesiàstics o menestrals.~~

Després d'aquest període de decadència, s'inicia un nou període de franca renaixença de la llengua catalana. El punt de partida es pot situar en el 1833 quan Aribau compon la seva Oda a la Pàtria escrita en un llenguatge culte i brillant que contrasta notablement amb el que empraven els poetes populars d'aquella època, és a dir, un llenguatge pobre i simple. El poema d'Aribau és una resposta a l'interrogant: ¿Pot morir la llengua catalana? Llegint l'esmentat poema la resposta es forma tota sola: No, el català no pot morir mentre hi hagin grans poetes capaços de conrear-la. I de poetes, grans, mitjans i petits, ^{a Catalunya} amics meus, no ens en han faltat mai.

A partir de 1833 la poesia ^{re} floreix, a Catalunya, seguida de prop per la prosa literària. Un poc més tard els escrits científics i tècnics redactats en català s'introdueixen en el terreny de les activitats oficials, governamentals, administratives.

Es restableixen els Jocs Florals que havia fundat, a Barcelona, el rei Joan Primer en l'any 1396 i que, durant un període de vuitanta anys no havien

deixat de celebrar-se.

En 1864, Federic Soler, conegut per Pitarra, és reconegut ~~com~~ en tot el país com a veritable creador del teatre català. En 1883, data gloriosa entre totes, apareix el ~~gran~~ ^{gran} poema de Jacint Verdaguer, L'Atlàntida, aquell que quasi cent anys més tard, el món sencer coneixerà per la música de Manuel de Falla.

Fins aquell moment històric, els escriptors catalans escrivien en llengua castellana (exactament com ho fan, ara, tota una colla) Però un escriptor de talent, en ~~Narcís~~ ^{Narcís} Oller, gosa a la fi escriure novel·les en català entre les que destaquen Isabel de Galceran i La Papallona. Aquesta última li valgué la popularitat a Catalunya.

En 1871 ja es publicava un diari en català en forma de ~~revista~~ ^{REVISTA}: La Renaixença, la qual en 1872 era dirigida per Angel Guimerà.

~~En 1871 ja es publicava un diari en~~

En 1879, Valentí Almirall funda el Diari Català.

A partir de 1881 La Renaixença es converteix en diari. I, en 1899 comença de publicar-se el diari La Veu de Catalunya.

En 1907 es funda l'Institut d'Estudis Catalans, és a dir l'Acadèmia de la llengua catalana, i, alguns anys més tard, la Fundació Bernat Metge que patrocina Francesc Cambó. Aquesta fundació, que encara existeix en estat més o menys anèmic, ha publicat els clàssics grecs i llatins en català, amb la preciosa col·laboració d'especialistes molt competents i un resultat cultural notabilíssim.

En 1931, amb l'esdeveniment de la República Espanyola i de la Generalitat de Catalunya, el català reprèn caràcter oficial.

Ja tenim un extens i ben redactat diccionari de la llengua catalana. També tenim un o dos diccionaris català-castellà, castellà-català; català-alemany, alemany-català, francès-català, català-francès etc...etc...I un gran diccionari català amb traducció castellana, francesa i anglesa de cada mot.

Catalunya és un país independent i amploment/desplega/les seves activitats culturals (Probablement segueix una política equivocada, però això no és el meu afer)

En les escoles, els alumnes aprenen el català alhora que el castellà. Es funda un premi anual de novel·la, el Crexells, el qual és adjudicat per darrera

vegada en 1938.

Els Jocs Florals es celebren amb un esplendor mai vist. Hi concorren els millors poetes i prosadors de la llengua catalana. I la festa, al Palau de la Música, és presidida per les primeres autoritats oficials de Catalunya en presència de milers de ciutadans entusiastes.

Les empreses editorials es multipliquen. Tots els aparadors de les llibreries estan plens de llibres en català. Poetes i novel·listes veuen editades llurs obres i llurs traduccions amb una dignitat editorial extraordinària, a l'alçada de qualsevol país europeu.

Tothom vol aprendre a llegir i a escriure en català. I...tot d'una esclata la guerra civil, i, amb ella, es produeix l'esfondrament de Catalunya i del català.

En 1939, fi de la guerra d'Espanya, comença una nova decadència de la llengua catalana. Però aquesta decadència es diferencia de les altres en què, al mateix temps que la majoria dels catalans, per obligació, per esperit pràctic o per esnobisme adopta^m el castellà com a llengua parlada i escrita, alguns es desvii^m i consagren tots llurs esforços a conservar-la i perfeccionar el català. D'aquests últims en parlarem més tard.

Si, per a formar un judici del drama lingüístic de Catalunya ^{la} ^{actual} ens basem en el nombre de famílies catalanes que, encara avui, després de més de vint anys de normalitat social, no parlen, no llegeixen ni escriuen el català, tenim dret a qualificar aquesta època com la d'una nova decadència de la nostra llengua, una de les més catastròfiques.

Analitzem fredament i objectivament el panorama que ofereix la nostra joventut. D'aquesta joventut, els menys de trenta anys, amb algunes, no gaires, excepcions, no llegeixen mai un text en català. Pretenen que no l'entenen. (M'ho han dit centenars de vegades) per bé que, a casa llur, el parlin amb els pares i amb

els germans(Això ,naturalment, entre famílies de la menestralia o del poble. La gent rica ^{fora i dintre de casa} o benestant només parla, llegeix i escriu en castellà)

El costum de considerar el castellà com una llengua distingida, allò que se'n diu de bon to, no és un cas nou. La dèria va començar al segle divuitè en el moment de la submissió catalana a les armes espanyoles. I la cosa ha continuat, amb puges i baixes, segons la situació política, tot el llarg de la història. Avui el fet ha pres proporcions insospitades. La alta i la mitjana burgesia (amb algunes escasses excepcions) consideren el català com una llengua inferior, indigna de llur refinada distinció, bona ^{als} per pagesos, ^{als} per vi-latans o per a aquells éssers, vagues i absurds, que s'anomenen poëtes i per una colla de desorientats i somniadors que s'obstinen a cultivar-la no solament en converses familiars i socials, sinó a llegir-la, llibres, tècnics, filosòfics fins, literaris...

D'aquesta desviació dels corrents naturals en resulta un gran tort per les dues llengües; la castellana i la catalana. Si aquells catalans que han abolit la seva, volen un dia tornar a parlar-la, ho fan en una innoble barreja de les

dues.

Quant al castellà, llengua viril, rica i matitzada, ha sofert des de la invasió catalana en els seus dominis, un catastròfic empobriment corruptiu.

A primera vista sembla difícil que la invasió dels catalans en el domini lingüístic dels castellans pugui perjudicar la llengua castellana parlada i escrita. Però, si observeu amb imparcialitat i interès la força d'adaptació i de persuasió dels catalans, comprendreu fàcilment que no exagero.

Al català se li desvetlla l'espírit combatiu en les circumstàncies més difícils. Està avesat a lluitar amb el centralisme que li ha complicat l'existència però no l'ha privat de situar-se. I és, justament, per a situar-se que s'ha posat a parlar a tort i a dret en castellà. Parlant en castellà s'ha introduït en els ministeris, ha obtingut permisos especials. Si no ha conseguit instal·lar una indústria o un comerç, a Barcelona, a Manresa o a Tarrassa, l'ha instal·lat a Madrid, a Saragossa o a Sòria.

Ha enviat els seus fills a estudiar, a la capital. Ha conseguit per a ells càtedres universitàries, la direcció d'importants negocis. En poques paraules: la seva ambició l'ha dut a parlar castellà mentre una altra sèrie de catalans

ho feien únicament per a fer-se veure i alguns, per força.

Entre els uns i els altres estan contribuint a l'empobriment actual de les llengües castellana i catalana.

Els catalans solen parlar el castellà amb la mateixa convicció i energia que si el ~~sapessin~~ ^{sapessin} i aquesta convicció i aquesta energia, acompanyades de grans gestos, ho han fet creure també als propis castellans. Llavors, debilitat fatal, molts ~~castellans~~ ^{d'ells,} ~~potser~~ inconscientment, s'han posat a imitar llurs faltes. Per altra banda, els que viuen a Catalunya sense ser catalans (i Déu sap si són colla) no aprenen mai el català, però desaprenen el castellà; Poquet a poquet les faltes de castellà, apreses dels catalans, se les encomenen els uns als altres i, tots plegats, acaben per no saber si el que parlen és castellà o català.

També se'ls encomana el nostre accent, tan fort, tan particular, amb les vocals obertes i neutres, gairebé impracticables per un castellà o peninsular, no català. Aquestes vocals, ells no arriben a dominar-les mai. En canvi perden la nitidesa explosiva de les vocals castellanes que són la tònica del

ben parlar de la meseta.

Els catalans patim, entre altres, dos greus i persistents defectes: l'amor al guany per mitjà del treball o de la ^{an}intriga, i la inevitable vanitat pròpia dels pobles mediterranis. Qui sap si ^{em}aquests dos defectes que mene, fatalment a l'individualisme, no es trobaria, sinó tota, almenys una bona part de l'explicació de les nostres eternes derrotes polítiques.

Castella, orgullosa i austera, pobra i visionària sotmet una i altra volta a través de la història, Catalunya, rica i treballadora, intelligent i flexible.

Fins ara ningú no ha trobat una explicació prou clara i convincent a l'etern drama.

Però el català, mancat de les grans qualitats heroiques i dominants del castellà, en posseeix unes altres que el fan fort i preponderant en allò que afecta la prosperitat econòmica, sinó política, del país. Renega de la seva llengua ~~spanxat~~ si cal i quan cal (l'exemple el tenim ara), o fingeix renegar-la, si això basta per a obtenir el que es proposa.

Això explica el cas actual. Molts d'aquests catalans que s'han posat

a parlar i a escriure únicament en castellà, amb lamentable detriment de la llengua castellana, havien viscut l'època de la Generalitat de Catalunya, quan el català era la llengua oficial del país i ells es ~~van glossejaven~~ ^{van glossejaven} ~~van glossejaven~~ ^{van glossejaven} de parlar-la, llegir-la i escriure-la . Llavors aquest conreu de la llengua materna no demanava cap renúncia, cap sacrifici, cap pèrdua de diners ni d'honors. Al contrari, ajudava a guanyar-los . Avui tot ha canviat i aquests homes, excessivament pràctics, han deixat llur llengua materna de banda com una vella camisa inútil. Però tornaran a usar-la alegrement a la primera ocasió, quan el fet no constitueixi un perill per a llurs interessos ni per a llur vanitat.

De moment, el català no els interessa. Usen a tort i a dret un castellà defectuós i malsonant que ells consideren indispensable a llurs negocis. I els negocis, passen davant de la llengua materna, davant de les tradicions familiars, davant del respecte al país que els ha vist néixer.

Aquest esperit comercial, aquest oportunisme són, potser, prova de grans qualitats, ~~no no ho discuteixo, només ho lamento~~ ^{prova també d'una civilització nova} que alguns no som capaços de ^{apreciables} ~~comprendre~~ ^{(un poc més d'idealisme, ho serien encara més barrejades amb}

Sigui el que sigui,per aquests catalans ambiciosos i pràctics,l'ús i l'abús de la llengua castellana no significa ni amor ni respecte a aquesta llengua. Significa,simplement,la convicció de fer-hi negoci.

Acceptem que els negocis són els negocis,com diuen els anglesos,i que el diner que s'hi guanya facilita la vida agradable i còmoda i que per a obtenir aquesta vida agradable i còmoda cal sacrificar la llengua materna. Però,i aquelles famlies tots els membres de les quals són catalans,fills,pares i avis, per què parlen el castellà a casa,entre ells?

Cap llei del Govern Central no obliga als catalans a parlar castellà ni en societat ni en familia. Oi més,a la Diputació,a l'Ajuntament, a la Delegació del Treball. a Hisenda,la majoria dels empleats parlen en català amb qui vulgui parlar-lo.

Doncs bé, malgrat aquestes facilitats,milers i milers de catalans, sobre tot els que no passen de la trentena i/^{es}consideren distingits,segueixen parlant

el castellà en societat i en família. El català potser no l'han ^{sabut} ~~sapigut~~ mai 20
bé però, si l'han ^{sabut} ~~sapigut~~ alguna vegada, a força de no parlar-lo ni llegir-lo,
quan volen reprendre'l el deformen, el bastarditzen .

Una altra de les circumstàncies ^{*} que contribueix a empobrir la llengua catalana i també la castellana, és l'^{immigració} ~~migració~~ sempre creixent d'espanyols, a Catalunya . Tot Espanya, de nord a sud, d'est a oest, a excepció potser de les províncies basques, considera Catalunya com una mena de **Xauxa**. Amb l'esperança de trobar-hi treball, s'hi precipiten famílies senceres, s'installen en qual-sevol lloc: en les cavernes de les muntanyes ^mcircundants, sobretot a Barcelona, en cabanyes i barraques improvitzades. I sempre, o quasi sempre, si no són **uns perfectes dropus** (cosa que no sol succeir perquè els que mandregen ja no es mouen de casa), reixen a col·locar-se en un lloc o altre. Els fills d'aquests nous i sovint no empadronats ciutadans de Catalunya, van, més tard, a l'escola. Es comuniquen amb els companys de classe i amb els veïns del carrer. Amb l'elasticitat dels humils accepten la llengua del país mentre els petits catalans es posen a xampurrar el castellà. En resulta una estranya barreja.

Tinc la convicció que si ~~les~~ coses continuen per aquest camí, si algun esdeveniment extraordinari no ve a deturar-les, es formarà una nova llengua. De la mateixa manera que al segle setè, d'una barreja de llatí vulgar i de semític o d'ibèric es va formar el català primitiu, així mateix d'una barreja de català i de castellà es formarà aquesta nova llengua.

Però, malgrat la gran ^{*}immigració espanyola a Catalunya, malgrat l'ambició, la necessitat o l'esnobisme que obliga a tants i tants catalans a parlar castellà, no seria possible que el català es perdés si existís una premsa en català, llegint la qual el lector corrent conservaria el seu llenguatge, adquiriria nous coneixements lingüístics. Però aquesta premsa no existeix. Llevat de " Serra d'Or", que té poca difusió i no interessa al públic en general, no es publica cap diari ni cap revista en català. Tampoc no es publiquen en català contes i novel·les per a la infància i la joventut, mentre se'n publiquen una profusió en llengua castellana. Així, ni els grans ni els xics no coneixen la llengua escrita i aquells que la coneixen l'obliden poc a poc, fatalment.

Els infants

~~La majoria~~ menestrals o pagesos que parlen encara català, a casa, quan es re-

repetint inconsideradament les paraules que hauria
llegit 210

Pero' ni premsa ni ^{televisió ni} (radio no existeixen en català, i a l'Estad
el català reuix per a dir-hi ~~pallassades~~ a recitar ^{hi} govemes
correntats en castellà o ~~dir-hi pallassades~~ a cantar hi alguna
canço' amb lletra versada / ^{expressió veia: meliorant molt de} ~~com es ara mode de dir en comptes~~
~~de català, mode ara)~~ o a dir-hi ~~pallassades~~. Naturalment aquesta
espràidia: i mal dirigitada x pensió de la nostra llengua no
aporta cap mena d'ensenyament ~~llegit~~ ni enriqueix el
nosta vocabulari.

La premsa catalana no és representada més que per Serra d'Or
editada pels pares benedictins de Montserrat. Aquesta revista
que té poca difusió, no interessa al públic en general. Primer ~~per~~ ^{per} que
és massa literària ~~després per que~~ ~~el seu objecte és~~ ~~que~~ ~~és~~ ~~una~~ ~~cosa~~ ~~universal~~
~~massa casada~~. ~~Per~~ ~~dir~~ ~~català~~ ~~i~~ ~~pel~~ ~~papular~~, i després per que ~~esta~~ ~~fa~~
~~una~~ ~~cosa~~ ~~tan~~ ~~cert~~, ~~Però~~ ~~que~~ ~~el~~ ~~públic~~ ~~català~~ ~~s'~~ ~~interessa~~ ~~a~~ ~~una~~ ~~publicació~~ ^{catalana} ~~en~~ ~~castellà~~
~~ni~~ ~~hi~~ ~~hauria~~ ~~d'haver~~
~~de~~ ~~filos~~ ~~menes~~, ~~dirigitada~~ ~~dedicada~~ ~~a~~ ~~moltas~~ ~~menes~~ ~~de~~ ~~públics~~
~~consagrades~~ ~~a~~ ~~homs~~ ~~i~~ ~~dones~~ ~~de~~ ~~tots~~ ~~els~~ ~~gustos~~ ~~no~~ ~~atantant~~ ~~als~~
intel·lectuals que aquest amb Serra d'Or o sense també llegirien,
escriurien en la pròpia llengua. Fajans

Temps no es publica en català ni contes ni novel·les per a

Pero malgrat la gran immigració espanyola a Catalunya peninsular a Catalunya, malgrat l'ambició, la necessitat o l'arribisme que obliga a tant i tant catalans a parlar castellà, no seria possible que el català s'empobri o degeneri si existís una premsa en català, llegint la qual el lector corrent ^{es a dir} aquell que no té més ~~curiositat~~ temps ni interès a llegir llibres, conservaria un llenguatge correcte més o menys literari però ^{correcte} català. Així esdevé en el temps ja llunyans quan Catalunya publicava diaris en la seva llengua i les estacions de Radio emetien ^{programes} ~~estacions~~ en català i en castellà. No veus que els diaris ni els programes de la R. di. siguin ni puguin ésser excoles d'ortil de pura de cap llenguatge, ni llyons d'ortil de cap mena. Però l'home del carrer que llegix amb passió es mot les competicions futbolístiques, les curses de toros, els criquets internacionals dels estels cinematogràfics i ^{els} ~~els~~ ^{després divinis dels} ~~banquers~~ multimilionaris sense oblidar les agaños dels gangsters, en llegir-ho cada dia en català i en comentar-ho a casa o amb els amics en català ho faria

la joventut i la infància mentre se'n publiquen una profusió²/8
en castella l'esque castellana.

Així, ni els grans ni els petits

fereixen a un animal o a un objecte no domèstic, l'anomenen en castellà. Així resulta la cosa més corrent sentir dir a una criatura: " Mira, pare, quin pato més bonic" " Em deixes retallar aquesta lechuzan, mare? I, el què és pitjor; els pares que sempre havien anomenat ànec i òliba a allò que els xics anomenen pato i lechuzan, a força de sentir-ho dir malament, acaben, ells també per dir-ho.

~~Aquest drama lingüístic és més fort encara a la ciutat que al camp, on la lectura interessa menys els menuts de la pagesia.~~

Fin i tot en els pobles de muntanya, ~~en mai, fins ara, no s'havia ensenyat~~ ^{per casualitat} ~~en altra llengua que en català,~~ l'ensenyament es fa en castellà. Si/el mestre d'escola es català, parla als infants en la llengua del país perquè ell no ignora que si els explica la lliçó en llengua oficial, la meitat de les explicacions restaran incompreses.

Però, del fet que en algunes escoles de pobles muntanyecs o marins, tenen mestres de parla castellana que no volen aprendre el català, els infants de l'interior o de la costa que parlaven un català pobre, però força pur, s'han posat també, com els de ciutat, a barrejar paraules castellanes a la conversa

familiar. Escoltant-los fer a cada moment faltes de llenguatge, els pares, que anys enrera parlaven un bon català rural, es posen igualment a fer-ne.

A pobles i ciutats tothom escolta la ràdio i la televisió, tothom o quasi tothom alimenta l'esperit de revistes gràfiques escrites en castellà. Tothom o quasi tothom va al cinema una o dues vegades per setmana, on tots els films són parlats en castellà.

A primera vista, el que acabo d'esmentar sembla un medi ràpid i segur d'aprendre una llengua fins i tot si aquesta llengua, en comptes d'ésser una llengua llatina germana de la nostra, fos una llengua eslava o germànica. Doncs bé, encara que sembli mentida, pocs aprenen el castellà. L'únic que fan es desaprendre el català. De la mateixa manera que els de parla castellana, per anys que visquin a Catalunya no aprenen el català i desaprenen el castellà.

Així ens trobem que en plena contrada empordanesa o manresana (per no citar-ne d'altres), centenars de vilatans diuen La caja d'ahorras. El cubo de la basura. Desde luego i hasta la vista. I quan pretenen parlar en castellà: Anemos a haser una paseada, Llebaba todos los pelos dejados ir, De niños habia

muchos de bonitos, ^T Quando-te hace la primera comuni6n, la menuda?

Tots sabem que el castellà és una llengua magnífica quan ^{hom,} ~~se~~ la coneix i ~~se~~ la parla bé. Parlada de qualsevol manera per la majoria dels catalans, resulta pobre i barroera. Les autoritats castellanescs, amants de la llengua llur, haurien de prohibir-nos parlar-la, en comptes d'obligar-nos-hi.

Però la culpa, ho repeteixo, no és ni de les autoritats ni dels altres peninsulars que viuen a Catalunya, la culpa és únicament nostra, del nostre servilisme, de la nostra beneiteria.

Hem catalanitzat el castellà, Hem castellenitzat el català. I ara, ja no sabem el que parlem.

Sortosament, als pobles marins o muntanyencs, els capellans ensenyen la doctrina i prediquen en català, i, alguns, potser pocs però segurs, ho fan en un llenguatge acurat i pur, sense barreges. Els catalans que estimen llur parla, clericals o anticlericals, han de reconèixer la tasca catalanitzadora dels clergues. Els capellans rurals són, avui dia, els guardians de la nostra llengua. Gràcies a ells el català resta encara viu, no solament en l'expressió de l'esperit, sinó també en la vida familiar i quotidiana.

també en la vida familiar i quotidiana.

A ciutat, la tasca catalanitzadora dels clergues resulta més difícil. Un rector de parròquia urbana no pot arriscar-se a imitar un rector de parròquia rural. Els sermons i l'ensenyament de la doctrina cristiana s'han de fer en castellà.

Algunes parròquies (potser totes, no ho sé) tenen permís ~~per~~ per a predicar un o dos cops diaris en català, durant les misses. Però alguns vicaris s'encarreguen particularment de conservar l'esperit de catalanitat dels joves feligresos. A part de les tasques únicament espirituals, organitzen curssets, lectures, representacions de teatre en català. I aquest jovent que ells guien serà, sens dubte, l'autèntic català de demà, aquell que s'encarregarà de conservar ben viva la nostra llengua.

A Barcelona i fora de Barcelona, comunitats religioses protegeixen i ~~defensen~~ ^{fanen} la llengua catalana per medi de curssets, conferències, publicacions. Fins i tot, la censura eclesiàstica s'ha posat sovint al costat de l'escriptor de llengua catalana. Per a facilitar-li l'autorització de la censura governativa, s'ha anticipat a posar el nihil obster del bisbat ^{en} ~~el~~ el manuscrit.

és saber que si volem podem escriure en castellà. El castellà no és, per a nosaltres, gent més o menys culta, una llengua estrangera, sinó una llengua apresada des de l'infància. Alguns som fills de pare català i de mare castellana, com jo mateixa. O viceversa, com algun altre escriptor català, és a dir, fill de pare castellà i de mare catalana. El castellà l'hem après a casa, a l'escola, a l'institut, a l'universitat. Ens hem atipat de literatura castellana clàssica i moderna, bona i dolenta. L'hem assaborida i admirada, criticada o rebutjada. . La majoria de nosaltres estem preparats per a escriure en castellà . Si avui no ho fem no és per falta d'aptituds o d'afecte a aquesta llengua tan rica i saborosa, sinó per pur i simple amor de la nostra.

Aquest amor ens costa car. No podem col·laborar a cap diari ni revista. No podem enviar a cap concurs llevat del del dia de Santa Llúcia . No podem aspirar al favor dels editors importants ni als llargs tiratges ni a l'atenció de la premsa, consagrada enterament a les obres escrites en castellà. I tampoc a la simpatia del gran públic.

Com si aquesta sèrie de sacrificis no fossin prou, no solament no som enco-

ratjats pels nostres amics i correligionaris sinó que, ^{al} ~~per~~ contrari, són criticats i censurats per la majoria.

L'única recompensa a la que podem aspirar és la troballa d'algun rar i heroic lector capaç de llegir i comentar un llibre nostre. I en dir heroic no és per abusar dels adjectius, sinó per a explicar que, fins i tot per a comprar llibres catalans s'ha de menester una certa dosi d'heroisme.

A Barcelona comptem també amb poderosos i intel·ligents homes de negocis que es dediquen a l'edició amb èxit comercial i, algunes vegades, també intel·lectual. Aquests senyors no editen, naturalment, més que en castellà. Compten amb la simpatia i l'ajuda del públic, de la censura i de la premsa. Aquesta premsa, encara que el director i els redactors i, probablement també el capità¹, siguin catalans, és rar, molt rar que vulguin ocupar-se d'un llibre escrit en català. De tant en tant ho fan d'una manera exagerada i, llavors, hom es pregunta quina raó amagada, ^o quin amagat ~~intrínsec~~ ^{entrellat} els empeny a trencar la regla.

Per consegüent, l'escriptor de llengua catalana es troba absolutament iso-

lat, desamparat, abandonat dels editors, del públic i dels seus propis companys de ploma. Aquest abandó dels companys de ploma no obeeix sempre a mala voluntat. Els redactors literaris de la premsa, estan massa enfeïnats per a ocupar-se d'uns llibres que pocs compraran, que pocs llegiran. Probablement ells mateixos no tenen temps ⁿⁱ de fullejar-los, encara que l'autor o l'editor els hi enviï. S'estima ^{en} més consagrar llur temps a llegir i comentar les obres escrites en castellà.

Les seccions literàries de la ràdio segueixen poc més o menys els mateixos procediments que la premsa. Es a dir: donen importància a una obra escrita en castellà i poca, o gens, a una escrita en català.

Aquests fets no són imputables ni a les autoritats espanyoles ni als castellans. Els responsables són els redactors del diari, indiferents a qualsevulla expressió de catalanitat que ells consideren inoportuna o potser contrària als seus interessos personals.

Quan algun dels nostres amics periodista publica unes breus ratlles sobre alguna de les nostres obres, fins i tot si aquestes ratlles apareixen discretament dissimulades entre

des entre les necrològiques i les comercials, mentre en el mateix número i a primera pàgina, publica tres columnes dedicades a qualsevol llibre escrit en castellà o traduït del francès o de l'anglès, nosaltres, els escriptors catalans, ens sentim ben cofois i profundament agraiïts.

Els llibreters, com és natural, tampoc no solen fer gaire cas de les obres escrites en català. Llevat d'algunes remarcables excepcions, no coneixen ni la meitat dels llibres que es publiquen i això que no són gaires. En les escasses ocasions que un client els demana una obra catalana, li solen respondre que està esgotada i així no s'han de molestar a demanar-la a l'editor, perdre temps i guanyar un tant per cent insignificant.

Em poso al lloc del llàbreter. Aquest senyor ha posat una botiga per a vendre i fer-hi negoci. Si s'ocupa de llibres catalans ni vendrà ni s'acreditarà. Del llibre català no es pot esperar ni el més petit guany: ni per a l'autor, ni per a l'editor ni per al venedor. Per a ésser autor, editor o venedor de llibres catalans, cal tenir, com he dit abans, esperit de sacrifici. Podem honradament exigir a ningú que el tingui?

X (allargar)

Per acabar de contar les malaurances del llibre català, que són al mateix temps les malaurances de la llengua catalana, em manca parlar del públic i de la censura. Els dos són els enemics de l'escriptor. L'un per excés d'indiferència; l'altra, per excés d'atenció.

La censura és mestressa i senyora dels nostres destins literaris. La nostra obra es plega fatalement a les seves exigències, als seus capricis. Quan escrivim una novel·la o un conte (i no parlem d'assajos, biografies o conferències), no podem deixar de considerar el que podrà agradar-li o no agradar-li. *Amb l'esperança de la seva aprovació, escrivim amb l'esperit encunyat.* Es per això que molts escriptors espanyols, sobretot catalans, cultiven una *seua cap mena de llibertat de pensament.* literatura i ~~un~~ ^{unes} ~~idees~~ fades i anodines amb l'esperança de la seva aprovació.

Mentre tinguem aquesta censura no sabrem del que són capaços els novel·listes i els pensadors catalans. [Estem lligats, en absolut, als salts d'humor de l'enigmàtica senyora.

A Barcelona, tenim una censura. A Madrid, en tenim una altra. La de Barcelona, com sabeu molts dels que m'escolteu, s'aplica a tota mena de textos catalans o castellans, literaris o no.

Com que cal presentar a censura el més insignificant dels papers a imprimir fins i tot quan es tracta de programes de música, esdevé sovint que a la traducció catalana d'un poema alemany, anglès o francès, feta trenta anys enrera per a il·lustrar als auditors, li sigui refusat el permís d'imprimir. No a causa del sentit de les paraules, ben inofensives i exclusivament poètiques, sinó, simplement, perquè la traducció ha estat feta en català.]

Els que escrivim novel·les o contes, cada cop que hem d'enviar un text a la censura ja comencem de tremolar. ~~Ens~~ ^{32 B} deixarem passar tal o qual acció, tal o quan expressió? Perquè la censura és constructiva i moralista. Cal que els nostres escrits siguin moralitzants i constructius o el que ells creuen que és moralitzant i constructiu. La nostra imaginació creadora no ha d'inspirar-se de la vida real. La vida real no és prou pura, no és prou edificant per a ser exposada als ulls innocents d'un públic. Entre aquest públic, la majoria dels que s'escandalitzen (o fan veure que s'escandalitzen) és perquè s'hi senten més o menys retratats. No els interessa que es parli d'allò que ells ~~volien~~ volien viure secretament.

La censura és tan maternal envers els lectors que vol que els nostres contes o novel·les, mostrin al món, (al redimidissim món que ens llegirà), que som un poble perfecte , fidel a Déu, al govern, a la família... d'una incorruptabilitat comercial i jurídica úniques. Veus ací el que la censura pretén, de nosaltres ja que no pot pretendre-ho dels ciutadans. Per a plaure-li, hem de provar d'escriure una llei de fulla dominical on els mancaments i els crims hi siguin exposats a condició que acabin amb el càstig o el penediment del culpable.

Però, tot d'una, apareix una novel·la o una obra de teatre, generalment estrangera, traduïda al castellà, d'una immoralitat tan flagrant que hom es demana en quina llei de pes o de mesura es basa la censura per a arribar a aquestes diferències.

I ara, dos mots sobre el públic en general. Milers i milers de catalans refusen de llegir català, refusen de llegir català, pretenen no entendre 'ls. No volen ni sentir-ne parlar. He de reconèixer, però, que, ben buscats, encara en trobaríem alguns que el llegeixen de tant en tant. Entre aquests hem de distingir en primer lloc els qui, els compren. ~~refusen~~ En segon lloc els que els ~~refusen~~ manlleven, ~~heroicament van de llibreria en llibreria a la difícil caça de la majoria~~

del ~~llibres catalans~~ (excepció feta dels que han obtingut algun premi o ~~són~~
~~han distingit~~ estat afavorits per una propaganda especial.) En segon lloc, els
 que ~~es deixen convèncer~~ de comprar-ne algun i llegir-lo. I, en tercer lloc
 aquells que no havent-lo ^{ni manllevat} comprat ni llegit (i aquests són els que més
 abunden) els comenten amb benevolència. A aquest darrers els hem d'agrair que
 no interessant-se pròpiament per la lectura del català, consentⁱⁿ en parlar-
 ne sense alçar les espatlles, arrufar les celles o apretar els llavis amb fàstic.

Sí, els hem d'agrair que ens comprenguin i ens perdonin la gosadia o la
 beneiteria d'escriure en aquesta llengua.

Però, en general, quan parlem a algú d'un llibre català que acaba de sortir
 o que fa algun temps que ha sortit, se'ns queda mirant amb la mateixa expres-
 sió sorpresa que si li parléssim d'una obra publicada a Pèrsia o a Xina.

No té res de particular, puix que tot el que és literatura catalana, passa
 desapercbut gràcies a la gran indiferència dels crítics, dels llibreters i...
 sobretot, del públic.

Potser si el públic s'interessés un poc més pel llibre català, els crítics i els llibreters també s'hi interessarien. O, potser si els llibreters i els crítics s'interessessin un poc més pel llibre català, s'hi interessaria també el públic.

En resum, podem dir que ningú, o quasi ningú, no s'hi interessa.

Sortosament, a Catalunya, el sentit de l'equilibri i de la mesura es conserven encara força vius, i aquest equilibri tradicional evitarà, potser, que la llengua catalana desaparegui. Mentre la majoria dels catalans, per esprit pràctic, per obligació professional o per pura beneiteria, abandonen la llengua materna i es posen a malparlar el castellà, una petita minoria, amb gran coratge i entusiasme, vetlla per la seva conservació. Dins la mesura possible, aquesta minoria està salvant la cultura i la llengua catalanes. Entre els homes que formen aquesta minoria, es troben individus de totes les classes socials: des del burgès adinerat, capaç de practicar un mecenatge, fins l'humil treballador, capaç de comprar un llibre a terme. I entre aquests dos extrems, tota la gama de tipus socialment i intel·lectualment classificables: Capellans, advocats

metges, ~~enginyers~~^{enginyers}, mestres, editors, botiguers, escriptors i lletraferits, estudiants, actors. Un cert nombre d'aquests ciutadans es suscriuen a colleccions de novel·les, de poemes, de contes, el que permet a l'editor de publicar-les. Compren, llegeixen i fomenten llibres catalans.

Fora de Catalunya, en diferents països del món: Nova-York, Londres, Paris, Buenos Aires, Santiago de Xile, Alger... es celebren Jocs Florals en llengua catalana i són els catalans absents i amants de llur país, pobres i rics, que donen els diners ^{als} ~~per~~ premis.

A l'interior de Catalunya existeixen agrupacions que conreen i fomenten la llengua catalana per medi de conferències, converses, curssets, representacions de teatre, i fins algun concurs literari.

Autors i traductors de peces de teatre clàssiques i contemporànies consagren força ~~o~~ hores a escriure i traduir ^{bon} ~~sapient~~ que, per ara, llurs produccions no seran, probablement, representades. Si tenen sort, els ^{les} ~~hi~~ ~~deixaran~~ ~~per~~ posar ^{an} en escena una o dues vegades. Com que els actors professionals no tenen temps ni lleure de treballar en llengua catalana, s'han creat agrupacions d'aficionats els quals sovint ho fan millor que els propis professionals

en tot cas amb més entusiasme, ja que no els mou cap interès sinó l'amor al teatre. Es així com hem pogut veure representades peces de Shakespeare, Molière, Txecof i d'altresⁱ/també obres originals d'autors catalans.

Naturalment, ni els autors ni els actors ni els traductors no han somniat a guanyar diners. I per ~~a~~ què un català no somniï a guanyar diners, ha d'ésser un cas veritablement extraordinari. I bé, són aquests casos extraordinaris que no permetran l'extinció del català.

Així mateix, entre aquests homes no gens comuns, es troba també algun editor de llengua catalana molt més idealista que no pas comerciant (Si fos més comerciant que idealista ja no editaria en català) S'acontenta de guanyar poc o cap diner pel goig de veure publicades, en català, obres més o menys perfectes i interessants les quals, però, palesen almenys que la cultura i la llengua catalanes encara existeixen.

Per ací i per allà, en cafès i restaurants, s'han constituït tertúlies de parla catalana. A més de beure, menjar i fumar ~~X~~ algun cop també criticar el ~~com~~pany ~~absent~~, feina útil ja que un o altre va a contar-li-ho i ^{ell} pot així corre-

gir els seus defectes morals i intel·lectuals) es conreua la llengua catalana procurant esmenar els ~~defectes~~ defectes propis del bilingüisme.

Abans, d'aquesta tasca conservadora de la llengua viva se n'encarregaven els camperols, els pescadors. Prudenci Bertrana, Victor Català, Joaquim Ruyra i altres, varen enriquir el lèxic de la prosa llur, escoltant i recordant la parla viva i saborosa dels homes senzills que freqüentaven. Llegint els esmenats escriptors sentim la benefactora influència de la marineria i de la pagesia catalanes. Avui, aquesta font s'ha estroncat. Arribeu-vos fins dalt de les muntanyes del Bergadà o del Pirineu, atravesseu la dilatada plana empordanesa, sentireu castellanismes per arreu. I si aneu a la costa, prepareu-vos a sentir també barrejades amb el català més dubtós, paraules angleses, alemanyes i franceses.

A l'època de la Generalitat de Catalunya, és a dir, durant el període de la república, es publicaven a Catalunya uns 700 volums anuals en llengua catalana. La xifra baixa a zero a partir de 1939. Durant alguns anys no es publicava cap llibre en català i, si algun se'n publicava algun, es venia clandestinament, encara que no tractava sinó de cinegètica o de matemàtiques.

Poc a poc comença d'aparèixer algun volum. En 1945 no passen de quaranta per any. Però aquest nombre - naturalment aproximatiu - puja fins a 180 els anys següents. A partir d'aquest moment i, molt lentament, la xifra continua pujant, i ara arribem a un 200 volums anuals.

Si considerem que hi ha, pel món, uns sis milions de catalans, aquesta xifra sembla absurdament i tristament ridícula. Però, si recordem que ara fa vint anys no solament no es publicaven sinó que ni circulava cap llibre escrit en català, una vaga esperança reneix en nosaltres. La malaltia és greu, però no mortal.